

Agenda

Wordt actief – praat mee

WISE organiseert, vaak samen met anderen, een hele serie debatten en bijeenkomsten dit najaar. Hieronder een overzicht, geef je op, kom ook.

At your service, de global sell-out of public services

Dinsdag 23 november, Felix Meritis, Amsterdam, 10.00 – 22.00 uur, gratis

Over de uitkoop van water, energie en gezondheidszorg, met gasten uit de Filippijnen, Argentinië en Kenia. Reacties van Nederlandse directeuren uit de energie, water- en gezondheidszorg. Presentatie campagnes, in de avond debat tussen Susan George en minister Brinkhorst.

Organisatie: WISE, TNI en Wemos
Meer informatie op:
<http://www.europaindewereld.nl>

150 Dagen na de marktopening – hoe nu verder?

Donderdag 25 november, Passagiers Terminal Amsterdam, 12.30 – 17.00 uur, 25 euro

Samen met Millward Brown / Centrum en NIMA presenteert WISE een middag over de toekomst van de elektriciteitsvoorziening, de voordelen (?) voor de consument, het gebrek aan investeringen in nieuw (duurzaam) vermogen, de noodzaak van overheidsingrijpen en de plannen van de overheid. Met o.a. de plaatsvervangend directeur energie van het ministerie van economische zaken, Greenpeace, NUON, Greenchoice, WISE, een consumentenpanel en marktonderzoeker Millward Brown / Centrum.

Organisatie: NIMA, WISE en Millward Brown/Centrum
Meer informatie op:
<http://www.tegenstroom.nl>

Met de kaart die bij deze nieuwsbrief zit kunt u zich opgeven voor de verschillende debatten en bijeenkomsten. Een postzegel op de kaart is niet nodig, maar wel welkom.

Kunnen bedrijven energie leveren voor ontwikkeling?

27 November, Beurs van Berlage, Amsterdam, tijd nog niet bekend, onderdeel van het Nederlands Sociaal Forum, 5 euro per dag; 10 euro voor het hele weekend

Verbeterde toegang tot energie kan op allerlei manieren bijdragen aan duurzame ontwikkeling en armoedebestrijding. Bedrijven kunnen hierbij een grote rol spelen - die lijkt zelfs onafwendbaar. Maar Ngo's en andersglobalisten vrezen dat privatisering leidt tot machtsmisbruik en uitholling van bijvoorbeeld wetgeving op het gebied van milieubescherming. Hoe ziet de toekomstige energievoorziening eruit? Is er wel voldoende energie beschikbaar voor de hele wereld?

Met een inleiding door een vertegenwoordiger van milieu en ontwikkelingsorganisaties uit Argentinië en van iemand van Shell. Daarna zullen aan de hand van stellingen de dilemma's in kaart gebracht worden met de deelnemers aan het seminar.

Organisatie: Natuur&Milieu, Novib, Hivos en WISE
Meer informatie op:
<http://www.sociaalforum.nl>

Stroomopwaarts?! De geliberaliseerde energiemarkt.

Woensdag 15 december, Rode Hoed, Amsterdam, 10.00 – 18.00 uur, gratis

Op 15 december organiseert WISE samen met de Abva Kabo een dag ter afsluiting van het "Tegenstroom"-project. Na 2 jaar de liberalisering kritisch gevolgd te hebben gaan we proberen op deze dag wat conclusies te trekken – zonder daarbij de toekomst uit het oog te verliezen! Liberalisering en (later) privatisering van de energiemarkt is geen natuurverschijnsel dat als een autonoom, onafwendbaar proces over ons heen komt. Er worden keuzes gemaakt – en er zijn andere keuzes mogelijk! Met het ECN, de Consumentenbond, kamerleden, het Clingendael

Instituut, Abvakabo, Consultancy Ronald Berger, sprekers uit India en Zuidafrika, Eneco, de Novib, Echte Energie en anderen.

Organisatie: WISE en AbvaKabo
Meer informatie op:
<http://www.tegenstroom.nl>

Fout in nieuwsbrief #3:

Echte Energie en Greenchoice hebben weliswaar een nieuwe vergunning moeten aanvragen die ook recht geeft op de verkoop van grijze stroom maar beide bedrijven hebben ons verzekerd dat ze alleen groene stroom blijven verkopen.

Stuur Brinkhorst met pensioen! Kies andere energie

Met deze leus is WISE de boer op gegaan om meer aandacht te vragen voor de negatieve gevolgen van de liberalisering. En dan heeft WISE het niet over primaire consumentenbelangen als prijs en service. Het milieu, het gedrag van de betrokken bedrijven op mondiale schaal en de gevolgen voor bijvoorbeeld werknemers van de energiebedrijven, dat zijn onze punten. Brinkhorst had aangekondigd weg te gaan als het opengaan van de markt zou leiden tot een administratieve chaos. Wat ons betreft zijn er wel meer redenen denkbaar om met vervroegd pensioen te gaan.

Met advertenties, zeppelins bij evenementen, flyers in grote aantallen en billboards in een viertal steden heeft de campagne flink wat reacties losgemaakt. En dat is precies wat we willen; discussie over de voor- en nadelen van liberalisering van een basisrecht als stroom.

Daarnaast zijn we in de afgelopen maanden druk bezig geweest om de stroommix te achterhalen van alle in Nederland opererende elektriciteitsbedrijven. Geen makkelijke klus. Bedrijven willen helemaal niet met de billen bloot en verschuilen zich achter wetgeving, gebrek aan eenduidigheid en bedrijfsbelangen. Natuurlijk is het ook ingewikkeld; op de beurs wordt stroom verhandeld waarvan vrijwel niet meer te achterhalen is waar het vandaan komt, er wordt stroom geëxporteerd en tegelijkertijd ingevoerd, bedrijven die stroom verkopen hebben zelf helemaal geen productievermogen en

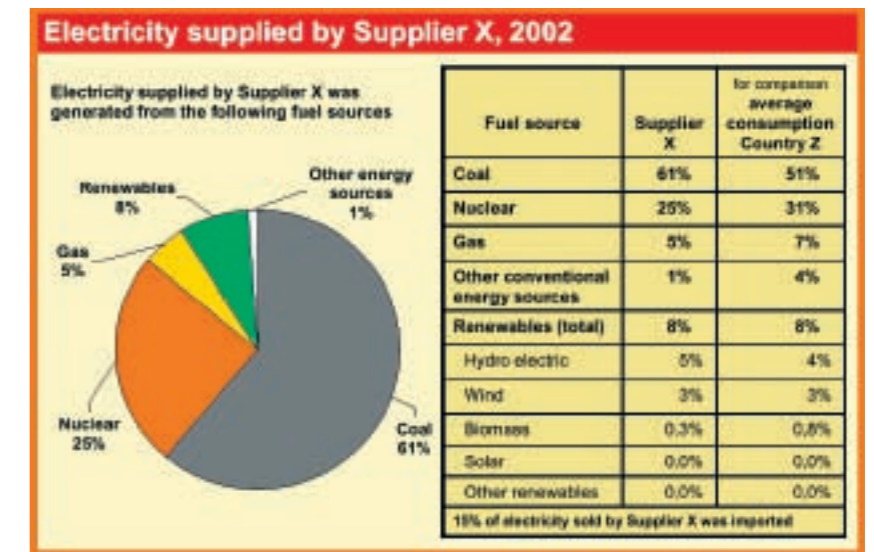
ga zo maar door. Met wat pressie en doorzettingsvermogen hebben we een goed overzicht kunnen maken, zie <http://www.tegenstroom.nl>.

Binnenkort moeten de bedrijven zelf gaan etiketteren.

Relatief gezien zijn de aanwijzingen hiervoor 'vanuit Brussel' niet slecht (zie illustratie). Maar het staat of valt met de vraag hoe actief bedrijven moeten communiceren. Als je alleen maar 1 keer per jaar op je rekening hoeft weer te geven hoe je mix er uit ziet zal het niet werken.

Bovendien zijn er allerlei manieren om transparantie te ontduiken. Zo kan een bedrijf al haar vieze stroom aan bedrijven of het buitenland verkopen en een dochterbedrijf hebben die – met een stalen gezicht – de schone stroom aan particuliere klanten levert.

Als we het alleen aan de bedrijven overlaten worden we niets wijzer. Gelukkig zijn er maatschappelijke organisaties die het stokje overnemen; de Consumentenbond gaat ook adequate milieuinformatie geven over de stroommix van alle bedrijven!

Voorbeeld etikettering zoals voorgesteld door de EU.

Klimaatpaniek helpt kernenergie

Je eerst jarenlang hevig verzetten tegen vergaand klimaatbeleid en dan constate- ren dat we doelstellingen niet gaan halen..... De baas van de Duitse nucleaire industrie zei het een paar jaar geleden al: "Klimaatverandering is het grootste cadeau dat we ooit gekregen hebben." De afgelopen tijd kon je geen krant of tijdschrift open slaan of er stond wel een stuk in dat beweert dat we het met duurzame energie niet redden. Te duur, te laat, te klein, te weinig, te veel dode vogels, te lelijk, te links, te correct, te groot, te ouderwets of te nieuwerwets. Kernenergie; dat is de oplossing. Treurig worden wij hiervan. Maar ook strijdbaar. Het is prima om het debat weer opnieuw aan te gaan - De geschiedenis herhaalt zich en wij zijn er klaar voor !!

wise
World Information Service on Energy

Colofon

Dit is de 4e nieuwsbrief in het kader van het project **Stroom: Basisrecht of handelswaar?**

Oplage: 10.000
Tekst en redactie: Bart Brugmans en Peer de Rijk
Grafisch ontwerp: Sandra de la Combé
Druk: Albani drukkers

WISE
Postbus 59636
1040 LC Amsterdam
tel: 020-6126368 | fax: 020-6892179
wiseamster@antenna.nl
<http://www.tegenstroom.nl>
<http://www.neebedankt.nl>
<http://www.antenna.nl/wise>
giro: 40 88285

Deze campagne wordt mede mogelijk gemaakt door:

Energy for development

Met deze titel organiseert de overheid in december een conferentie. Welke rol kan de markt spelen in het oplossen van problemen rond de energievoorziening, armoede en onderontwikkeling in, vooral, zuidelijke landen. Uitgangspunt is dat de energievoorziening niet (meer) in goede handen is bij een overheid. Er wordt wat lippendienst bewezen aan criticasters door het te hebben over publiek-private constructies maar eigenlijk gaat het maar om 1 ding; hoe effenen we het pad voor het bedrijfsleven.

Het zwaartepunt van de conferentie ligt bij het verbeteren van het investeringsklimaat: liberalisering en privatisering. Anders gezegd: zo min mogelijk regels, wetten en belastingen voor bedrijven. In Afrika hebben al een groot aantal landen (onder druk van o.a. de Wereldbank) geprobeerd om hun elektriciteitssector te liberaliseren en privatiseren. Totnutoe is dat op grote schaal mislukt. Waarom? Omdat er vaak nog sprake is van te veel wettelijke belemmeringen (verplichte investeringen in capaciteit, milieuregels, elektrificatie van het platteland, het delen van de markt met andere partijen, verplichte levering van een basishoeveelheid elektriciteit voor weinig of geen geld aan arme mensen). De oplossing? Afschaffen van de regels. Om risico's af te dekken krijgen de bedrijven dan ook nog de steun van publieke partijen mee. Kredieten, verzekeringen, politieke steun, subsidies, het kan niet op.

Senegal

Een aardige illustratie vinden we in Senegal, West Afrika. In de loop van de jaren '90 groeide het elektriciteitsverbruik in Senegal met ongeveer 3% per jaar terwijl de overheid geen geld had om te investeren in nieuwe centrales. Ze wendde zich tot de Wereldbank voor een lening, die werd afgewezen. In plaats daarvan werd Senegal opgeroepen om de elektriciteitssector te 'hervormen', lees privatiseren. Hiermee zou Senegal buitenlandse investeerders aan kunnen trekken die de sector nieuw leven in kon-

den blazen. Senegal had geen keus en werkte mee.

In 1998 begon Senegal met de eerste fase in het privatiseringsproces, het opzetten van een dienst die toezicht moest gaan houden op de geprivatiseerde elektriciteitsmarkt (vergelijkbaar met de DTE in Nederland).

Senegal kreeg een lening van \$100 miljoen van de Amerikaanse overheid om het proces te bekostigen en het nationale elektriciteitsbedrijf Selenec werd (deels) te koop gezet. Een geïnteresseerde partij moest minmaal 33% van de aandelen kopen. Een consortium van Hydro-Quebec (Canada) en Eloy (Frankrijk) nam een belang van 34% in Selenec voor \$66 miljoen. 10% Van de aandelen ging naar de werknemers en 15% naar lokale partners. De rest bleef in overheidshanden. Het consortium van Hydro-Quebec en Eloy kreeg volledige zeggenschap over het management.

De deal was nog niet gesloten of de verschillende aandeelhouders kregen ruzie met elkaar. Dit leidde ertoe dat de in het contract afgesproken verplichte investeringen in nieuw productievermogen niet werden gedaan. Ruim een jaar na de privatisering besloot de Senegalese overheid in te grijpen. Een nieuwe poging werd ondernomen, ditmaal met een aantal aanvullende eisen. Management moest ook bestaan uit Senegalezen, er mochten in de eerste 5 jaar geen ontslagen vallen zonder goedkeuring van de overheid (bij de eerste poging werden binnen een paar maanden meer dan 450 werknemers ontslagen zonder goede ontslag regeling). Daar stond tegenover dat de nieuwe partij een meerderheidsaandeel zou krijgen van 51%. Een jaar later waren er nog steeds maar twee potentiële gegadigden: Vivendi (Frankrijk) en AES Corporation (Verenigde Staten). De eerste trok zich terug en na negen maanden onderhandelen kwam de Senegalese overheid niet tot een akkoord met AES. Het privatiseringsplan werd in de ijskast gezet. Meteen na het mislukken van de privatisering heeft de Senegalese overheid bij >

> de West African Development Bank en de Banque de la Communaute Economique des Etas d'Afrique de L'Ouest in totaal \$15 miljoen geleend om 2 generatoren aan te schaffen om het oplopende elektriciteitsstekort te lijf te gaan. Grote buitenlandse investeerders willen alleen maar opnieuw instappen als de overheid het ze niet te moeilijk maakt.

Rurale elektrificatie

Om het nationale energiebedrijf aantrekkelijker te maken werden de onderdelen die zorg moesten dragen voor elektrificatie van het platteland losgeknipt. Met de moed der wanhoop probeerde de Senegalese overheid dit onderdeel ook in de etalage te zetten. De private sector was niet geïnteresseerd. Decentrale opwekking (zonnecellen en dieselgeneratoren, wind en kleine waterkracht) en maar zeer langzame ontsluiting voor het centrale net was niet interessant. Voor het realiseren van een adequate elektriciteitsvoorziening op het platteland is Senegal, zoals zoveel landen, afhankelijk van overheidsgeld, al dan niet in de vorm van subsidies aan bedrijven.

Uitgangspunt verkeerd?

Op het Energy for Development congres is inbreng van Ngo's natuurlijk wel geregeld - we leven tenslotte in Nederland. Stichting Natuur&Milieu en ontwikkelingsorganisatie HIVOS hebben het initiatief genomen om met een groot aantal van die organisaties uit het zuiden vantevoren de zaken door te nemen en tot een gezamenlijk standpunt te komen. WISE is daar bij, niet alleen om scherpe kantjes te verzachten maar ook, of juist, om de uitgangspunten zelf te bekritisieren.

Meer lezen:
Wamukonya, N. (ed.), *Electricity reform: social and environmental challenges*, United Nations Environment Programme, UNEP Risoe Centre, Roskilde, June 2003
<http://uneprisoe.org/SectorReform/ElectricReformChallenges.pdf>

Jongerdemonstratie tegen prijsverhoging van water, licht en telefoon. Matagalpa, Nicaragua.

De Wereldbank als motor van privatisering

De visie van de Wereldbank op de energiesector laat weinig ruimte voor andere alternatieven: "Ensuring that energy markets are fair, efficient, and uncorrupt helps the poor by supporting economic growth and expanding the availability of modern energy. Market regulation and private participation through ownership or public-private partnerships in energy supply are key elements of this policy. Governments need to support private partners in making the transition from a poorly performing state-owned sector to a commercially viable sector largely under private ownership. This support could take the form of mitigating risks beyond the control of private investors and private risk

insurers, providing or arranging guarantees to mitigate exceptional political risks that deter private investors, providing guarantees for repatriation of funds by foreign investors under exchange controls, and providing performance undertakings on behalf of state-controlled enterprises for privately financed investments and concessions."

Meer lezen:
The World Bank Group's energy program - poverty reduction, sustainability and selectivity - 2002
<http://www.worldbank.org/energy/pdfs/energybrochure.pdf>

Milieu of ontwikkeling?

Milieu, ontwikkeling en het internationale bedrijfsleven hebben een moeizame relatie. In Uganda is men al jaren aan het ruziën over het bouwen van de Bujagali dam. Niet alleen vanwege de milieugevolgen, maar ook over de kosten. De Ugandese overheid spant zich in voor een lening van \$500 miljoen voor de bouw van de dam. De lening is t.b.v. AES Nile Power (een samenwerkingsverband van AES Corporation (Verenigde Staten) en Madhvani International (Uganda)), het levert werkgelegenheid op voor 1500 mensen tijdens de bouw (4 jaar lang) en

voor 30 mensen na de bouw (30 jaar lang). Maar de Ugandese overheid verplicht zich ook om vervolgens de eerste 10 jaar voor \$100 miljoen per jaar stroom af te nemen en om subsidies op elektriciteit af te schaffen. Hierdoor wordt de stroom voor de Ugandese bevolking onbetaalbaar.

Meer lezen:
Informatie over de Bujagali Dam in Uganda
<http://www.irm.org/programs/bujagali/>